

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نقش وساطت امام زمان در ارتباط با خداوند

نگارش:

نبی الله جبرئیلی

چکیده:

مسئله در مورد نقش وساطت امام زمان در ارتباط با خداوند با وجود امکان ارتباط بدون واسطه می باشد. یعنی با آنکه هر انسانی میتواند بطور مستقیم با خداوند متعال ارتباط داشته باشد نیاز به وساطت امام زمان چگونه تبیین و توجیه می شود که در این مختصر بعد از تبیین واژه توسل در لغت ابتدا نقش توسل اهل بیت علیهم السلام و سپس به طور اخص نقش و وساطت امام زمان در ارتباط یافتن به خداوند مورد بحث قرار گرفت که می توان در چند گزینه بیان کرد.

الف. راه صحیح خداشناسی

ب. ارتباط عاطفی با حضرت سبب الگو گیری از او می باشد.

ج. توجه به امام زمان توجه به صفات جلال و جمال خداوند است.

مقدمه:

این سوال در واقع یکی از مسائل مهم کلامی شیعه می‌باشد. که می‌توان آن را به این شکل مطرح نمود. با توجه به نص صریح کلام الهی است که خداوند در سوره زمر آیه ۲۶ می‌فرماید: «الیس الله بکاف عبده» آیا خدا برای بنده اش کافی نیست. و هم چنین آیات دیگر مثل «ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ» (غافر/ آیه ۶۰) علت و دلیل ارتباط با غیر خداوند حتی با اهل بیت چه می‌تواند باشد؟

برای پاسخ به این پرسش در ابتدا باید با نگاهی دقیقتر به مفهوم توسل و جایگاه آن در اندیشه اسلامی و سپس با فلسفه و دلیل آن پردازیم.

توسل در لغت:

خلیل بن احمد می‌گوید: توسل از «وسلت الی ربی وسیله» است یعنی انجام دادم عملی را تا به آن سبب به سوی خدا نزدیک شوم... (العین، ماده وسل)
ابن منصور افریقی می‌نویسد «وسیله چیزی است که انسان به سبب آن به مقصود خود رهنمون می‌شود (لسان العرب ماده وسل)

توسل در اصطلاح:

مقصود از توسل آن است که بنده چیزی یا شخصی را نزد خداوند واسطه قرار دهد تا او وسیله قربش به خدا گردد.

توسل وسیله و واسطه قرار دادن چیزی بین خود و مطلوب است. وسیله بر دو قسم است. گاهی از امور مادی است. مثل آب و غذا که وسیله رفع تشنگی و گرسنگی است و زمانی نیز از امور معنوی است. مثل گناه کاری که خدا را به مقام و جاه یا حقیقت پیامبر قسم می‌دهد تا گناهان او را بیامرزد و در هر صورت وسیله لازم است. زیرا اولاً خداوند جهان آفرینش را به بهترین صورت آفریده است. بر این اساس می‌فرماید: «الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ» سجده (۳۲) آیه ۷
«آن خدایی که همه چیز را به بهترین صورت آفریده است»

ثانیاً همچنان که جهان آفرینش بر اساس نظام علت و معلولی و اسباب و مسببات برای هدایت و رشد و تکامل انسانها آفریده شده است؛ و نیازمندی های طبیعی بشر با عوامل و اسباب عادی برآورده می گردد فیوضات معنوی خداوند همچون هدایت مغفرت و آمرزش نیز بر اساس نظام خاص علت و معلولی و اسباب و مسببات تحت اراده حکیمانه خداوند بر انسانها نازل می شود.

بنابراین همان گونه که در عالم ماده نمی توان پرسید؛ چرا خداوند متعال زمین را با خورشید نورانی کرده و خود بی واسطه به چنین کاری دست نزده است؟ در عالم معنا نیز نمی توان گفت چرا خداوند مغفرت خویش را به واسطه اولیای الهی شامل حال بندگان می کند؟

نقش توسل به اهل بیت در ارتباط با خدا:

شهید مطهری می فرماید: فعل خدا دارای نظام است. اگر کسی بخواهد به نظام آفرینش اعتنا نداشته باشد گمراه می شود به همین جهت است که خداوند متعال گناه کاران را ارشاد فرموده است که در خانه رسول اکرم بروند و علاوه بر این که خود طلب مغفرت می کنند از آن بزرگوار بخواهند که برای ایشان طلب مغفرت کند. قرآن کریم می فرماید:

لَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاؤُكَ فَاسْتَعْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَعْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا.
نساء، آیه ۶۴

اگر ایشان هنگامی که (با ارتکاب گناه) بر خود ستم کردند. نزد تو می آمدند. و از خدا آمرزش می خواستند. و پیامبر هم برای ایشان طلب مغفرت می کرد خدا را توبه پذیر و مهربان می یافتند. مجموعه آثار، ج ۱، ص ۲۶۴

بر این اساس می بینیم که قرآن و سنت تاکید فراوانی بر وسیله و توسل شده است.

خداوند متعال می فرماید: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ (مائده/ آیه ۳۵)

ای مومنین تقوا پیشه کنید و برای رسیدن به آن وسیله طلب نمایید.

توجه به عدم تقييد کلمه وسیله اطلاق آن شامل هر چیزی می شود که صلاحیت نزدیک کردن انسان به پیشگاه خدا را دارد. همان طور که نماز، روزه احسان به یتیم دستگیری از مستمندان، خدمت به خلق خدا و اسباب تقرب به خداوند هستند؛ استمداد از پیامبران و اولیای الهی نیز

وسیله تقرب به خداوند است از این رو هنگام دعا خداوند را به حق بندگان و آبرومندان درگاه او قسم می دهیم و یا از اولیای الهی می خواهیم که باذن الله واسطه فیض و تقرب قرار گیرند و برای ما در درگاه الهی دعا کنند.

از این رو در روایت نبوی مستند نزد شیعه و اهل سنت آمده است:

«کل دعاء محبوب عن السماء حتی یصلی علی محمد و آل محمد»

«هر دعایی محبوب است تا اینکه بر محمد و آل محمد درود فرستاده شود»

الکافی، ج ۴، ص ۳۵۲.

امالی طوسی، ۲ - ۲۷۵.

ثواب الاعمال، ۱۸۶، ح ۳.

بنابراین صلوات و درود بر پیامبر و اهل بیت و توجه به آنان یکی از مهمترین وسایل تقرب به خدا و بهره گیری از فیوضات الهی است. بر این اساس همچنان که اصل دعا از اسباب و وسیله های فیض است و می توان حاجت را به طور مستقیم از خداوند درخواست کرد توسل به اولیای الهی به هنگام دعا نیز از اسباب فیض و وسایل قرب به خداوند است.

نقش وساطت امام زمان در ارتباط با خدا:

در عصر حاضر امام زمان از بهترین اسباب و وسایل تقرب به خداوند منان می باشد. زیرا:

اولاً راه صحیح خداشناسی از همین راه امکان پذیر می باشد

این نکته که در اصل جایگاه واقعی امام زمان را بیان می کند و محور اصلی این بحث است این بحث است که چگونه انسان به شناخت و معرفت خداوند برسد تا بتواند در مقابل او بندگی کند و مطیع او باشد.

البته منظور از خداشناسی در اینجا شناخت اولیه در مورد خداوند و وجود و عدم وجود پروردگار نیست. بلکه صحبت در مورد مراحل بالاتر از این مرحله است اما چون کسب معرفت واقعی نسبت به پروردگار مستلزم حرکت از طریق صحیح آن می باشد. و ظرفیت وجودی انسان نیز آنقدر بالا نیست که بتواند مستقیماً به این چنین معرفتی برسد و اصلاً خود خداوند نیز چنین

اجازه ای نداده است لذا واسطه هایی بین خودش و انسانها قرار داده تا شناخت و معرفت نسبت به ایشان، منتهی به معرفت الهی شود. روزی ابوذر از سلمان راجع به معرفت نورانی نسبت به امیرالمومنین که اوج معرفت است؛ سوال کرد سلمان فرمود: برویم از خود حضرت بپرسیم وقتی خدمت حضرت امیرالمومنین رسیدند و ایشان سوال کردند حضرت علی فرمودند:

شناخت و معرفت نسبت به من یعنی شناخت و معرفت حقیقی نسبت به خدای عزوجل و معرفت و شناخت خداوند یعنی معرفت نورانی نسبت به من.

بر این اساس شناخت خداوند بدون شناخت امام زمان میسر نمی باشد و بدون شناخت و ارتباط صحیح با امام و معرفت و کامل ممکن نمی باشد.

قال رسول الله: من مات و لم يعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة

کمال الدین و تمام النعمة، ابن بابویه محمد بن علی، ج ۲، ص ۴۰۹.

الغیبه نعمانی، ص ۱۳۰.

ثانیاً امام زمان با توجه به اینکه بشری مثل خود ماست اما به خداوند نزدیک شده است. ارتباط با انسانی مقرب از جنس خود ما بهترین راه برای ارتباط با خداوند می تواند باشد.

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا. (کهف/ ۱۰)

ثالثاً با توجه به جایگاه معنوی امام زمان در بین موجودات عالم هستی همه موجودات عالم هستی، آیات و نشانه های حضرت حق اند. هر موجودی به اندازه وسعت وجودی اش نشانگر اسماء و صفات خداوند سبحان است عالی ترین و تابناک ترین جلوه و ظهور حضرت حق در آینه وجود انسان کامل و محقق می گردد. انسان کامل آینه تمام اسماء و صفات حضرت حق و جلوه و مظهر جلال و جمال پروردگار است. توسل به امام زمان به عنوان انسان کامل در حقیقت توجه به جلال و جمال خدا و توسل به چشمه فیض او می باشد.

نتیجه:

وساطت امام زمان علیه السلام که همان نوعی توسل به امام زمان می‌باشد با توجه به آیات و روایات جایگاه ویژه‌ای را در امورات و رفع نیارهای مادی و معنوی دارا می‌باشد زیرا با عنایت به این که از طرفی خداوند جهان هستی را بر اساس نظام احسن خلق نموده است و از طرف دیگر همین نظام احسن بر اساس نظام علی و معلولی خلق شده است که توسل نیز جزء مهمی از این نظام احسن علی و معلولی می‌باشد تمامی فیوضات عالم از ناحیه وساطت امام زمان عجل الله میسر می‌باشد.

یکی از فیوضاتی که به بشر می‌رسد ارتباط با خداوند می‌باشد که نیازمند وساطت امام عصر عجل الله که مقرب ترین انسان است می‌باشد زیرا :

اولاً راه صحیح خداشناسی فقط از همین راه امکان پذیر می‌باشد؛

ثانیا ارتباط با حضرت که بشری از جنس خود ماست بهترین راه برای ارتباط با خداوند است.

ثالثا توجه و ارتباط با امام زمان توجه به صفات جلال و جمال خداوند است.

فهرست منابع:

۱. قرآن کریم.
۲. العین، فراهیدی، خلیل بن احمد، انتشارات هجر، قم، ۱۴۱۰ق.
۳. مجموعه آثار شهید مطهری، جلد ۱ عدل الهی، شهادت ۱۳۵۸ هـ. ش
۴. الکافی، کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، دارالحدیث، قم، ۱۴۲۹ق.
۵. کمال الدین و تمام النعمه، ابن بابویه محمد بن علی، جلد ۲، اسلامیة، تهران، ۱۳۹۵ق.
۶. الغیبه (النعمانی)، ابن ابی زینب، محمد بن ابراهیم، نشر صدوق، تهران، ۱۳۹۷ق.